

KS. LESŁAW KRZYŻAK*

**NAUCZANIE PRAWA KANONICZNEGO
W SEMINARIUM DUCHOWNYM W PRZEMYŚLU
– ZARYS PROBLEMATYKI**

Historia nauczania prawa kanonicznego na terenie diecezji przemyskiej dotychczas nie została podjęta. Uprawiana głównie z teologią moralną, a także w mniejszym stopniu z historią Kościoła w przemyskim i brzozowskim diecezjalnym seminarium duchownym prowadzonym przez misjonarzy, stała się odrębną dyscypliną naukową w seminarium duchownym prowadzonym przez księży diecezjalnych od 1819 roku. Niniejsze opracowanie stanowi próbę ukazania nauczania prawa kanonicznego w seminarium duchownym obrządku łacińskiego w Przemyśle od początków jego istnienia do 2016 roku.

Nauczanie prawa kanonicznego w seminariach duchownych jest zagadnieniem złożonym. Tematykę podjął ksiądz Aleksy Petrani analizując w monografii naukowej naukę prawa kanonicznego w Polsce w okresie XVIII i XIX wieku¹. Później biskup Walenty Wójcik opracował problematykę odnośnie seminarium duchownego w Sandomierzu². Następnie Tadeusz Pawluk opisał formację kanonistyczną w seminariach duchownych³. Kolejno Wojciech Góralski przeanalizował nauczanie prawa kanonicznego w seminarium duchownym w Płocku⁴. Natomiast niedawno Janusz Gręźlikowski opublikował zagadnienie nauczania prawa kanonicznego w seminarium duchownym we Włocławku⁵,

* ks. dr Lesław Krzyżak – doktor nauk prawnych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego; e-mail: krzyzak.l@interia.pl

¹ Por. A. Petrani, *Nauka prawa kanonicznego w Polsce w XVIII i XIX w.*, Lublin 1961, ss. 369.

² Por. W. Wójcik, *Nauczanie prawa kanonicznego w seminarium duchownym w Sandomierzu (1820-1970)*, „Prawo Kanoniczne” 15(1972), s. 99-124.

³ Por. T. Pawluk, *Formacja kanonistyczna w seminariach duchownych*, „Prawo kanoniczne” 27(1984), s. 3-15.

⁴ Por. W. Góralski, *Nauczanie prawa kanonicznego w Seminarium Duchownym w Płocku (1710-2010)*, „Studia Płockie” 38(2010), s. 45-71.

⁵ Por. J. Gręźlikowski, *Nauczanie prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku w XX wieku*, „Studia Włocławskie” 11(2009), s. 316-343.

a także temat nauczania prawa kanonicznego w Polsce okresu międzywojennego⁶. Godnym uwagi jest też artykuł Wojciecha Góralskiego o przyszłości prawa kanonicznego w naszym kraju⁷. W omawianą problematykę nauczania prawa kanonicznego w Polsce wpisuje się Conferenza Scientifica Internationale „L'insegnamento del diritto canonico ed ecclesiastico in Polonia e all'estero” zorganizowana 30 maja 2016 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. W ramach tej Międzynarodowej Konferencji Naukowej wygłoszono interesujące referaty dotyczące nauczania prawa kanonicznego w seminariach duchownych w Łodzi⁸, Opolu⁹, Olsztynie¹⁰, Częstochowie¹¹, Gnieźnie¹², Wrocławiu¹³, Rzeszowie¹⁴, a także w Białymstoku¹⁵. W cykl tych rozważań wpisuje się również niniejsze opracowanie. Podejmuje ono nauczanie prawa kanonicznego w seminarium duchownym w Przemyślu. Traktuje seminarium duchowne w Przemyślu jako jedną całość z drugim działającym w diecezji seminarium duchownym erygowanym w Brzozowie i działającym w latach 1760-1783. Niniejszy artykuł nie podejmuje nauczania prawa kanonicznego w seminarium duchownych obrządku greckokatolickiego erygowanym w 1845 roku w Przemyślu.

⁶ Por. J. Gręźlikowski, *Dyskusje nad nauczaniem prawa kanonicznego w seminariach duchownych w Polsce okresu międzywojennego*, w: *Finis legis Christus. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Wojciechowi Góralskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, t. 1, red. J. Wroceński, J. Krajczyński, Warszawa 2009, s. 417-443.

⁷ Por. W. Góralski, *Przyszłość prawa kanonicznego w Polsce*, „Roczniki Nauk Prawnych” 19 (2009), s. 167-178.

⁸ Por. Ks. dr hab. Mieczysław Różański, prof. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, WPiA Olsztyn: *L'insegnamento del diritto canonico presso il Seminario Superiore Ecclesiastico di Łódź* [Teaching canon law in the Higher Theological Seminary in Łódź].

⁹ Por. Ks. mgr lic. Krzysztof Soczyński, Pontificia Università Gregoriana, Roma: *L'insegnamento del diritto canonico presso il Seminario Superiore Ecclesiastico di Opole* [Teaching canon law in the Higher Theological Seminary in Opole].

¹⁰ Por. Ks. mgr lic. Marek Paszkowski, Metropolitalny Sąd Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie: *L'insegnamento del diritto canonico presso il Seminario Superiore Ecclesiastico "Hosianum" di Olsztyn (2000-2016)* [Teaching canon law in the "Hosianum" Higher Theological Seminary in Olsztyn (2000-2016)].

¹¹ Por. Ks. mgr lic. Kamil Zadrożny, Pontificia Facoltà Teologica Marianum, Roma: *L'insegnamento del diritto canonico presso il Seminario Superiore Ecclesiastico di Częstochowa* [Teaching canon law in the Higher Theological Seminary in Częstochowa].

¹² Por. Ks. mgr lic. Tomasz Krzysztofiak, Pontificia Università Antonianum, Roma: *L'insegnamento del diritto canonico presso il Seminario Superiore Ecclesiastico di Gniezno* [Teaching canon law in the Higher Theological Seminary in Gniezno].

¹³ Por. Ks. mgr Stanisław Wróblewski, Pontificia Università Gregoriana, Roma: *L'insegnamento del diritto canonico presso il Seminario Superiore Ecclesiastico di Wrocław* [Teaching canon law in the Higher Theological Seminary in Wrocław].

¹⁴ Por. Ks. mgr Mateusz Rachwański, Pontificia Accademia Alfonsiana, Roma: *L'insegnamento del diritto canonico presso il Seminario Superiore Ecclesiastico di Rzeszów* [Teaching canon law in the Higher Theological Seminary in Rzeszów].

¹⁵ Por. Ks. mgr Filip Zdrodowski, Pontificia Università Urbaniana, Roma: *L'insegnamento del diritto canonico presso il Seminario Superiore Ecclesiastico di Białystok* [Teaching canon law in the Higher Theological Seminary in Białystok].

Nauczanie prawa kanonicznego w Polsce

Kazimierz Wielki w programie uniwersyteckiego nauczania przewidział prawo kanoniczne, gdyż oparte na prawie Boskim, odgrywało istotną rolę w dyplomacji i stosunkach międzynarodowych¹⁶. Ranga nadana nauczaniu prawa kanonicznego w ramach studiów uniwersyteckich była wzorcowym kryterium dla każdej szkoły wyższej, a tym bardziej seminariów duchownych. Jednak krótki okres nauki i przygotowania przed przyjęciem świeceń kapłańskich sprawiał, że nawet w początkach istnienia seminariów duchownych wykłady z prawa kanonicznego nie miały miejsca, a z czasem prawa nauczano w ramach zajęć z teologii moralnej lub historii Kościoła. Jednym z powodów tego stanu rzeczy był brak etatów oraz wykładowców przedmiotu. Celem przygotowania seminarzystów do życia duszpasterskiego kładziono nacisk na sprawy praktyczne.

W okresie józefinizmu miało miejsce zainteresowanie nauką prawa kanonicznego. Władza świecka kontrolowała normy kościelne i treści przekazywane w ramach wykładów, zwalczała rangę kurii rzymskiej i doktryny izydoriańskiej, wydawała zgodę na etaty danego przedmiotu i mianowała wykładowców. Strona kościelna niejednokrotnie doświadcza swobody i niezależności kurialnej, a zarazem ograniczeń ze strony rządzących.

Troska o poziom nauczania prawa kanonicznego w Przemyślu

Seminarium duchowne w Przemyślu zostało erygowane przez biskupa Jana Stanisława Zbąskiego 6 lutego 1687 roku. W rok później wybudowano pomieszczenia, wielokrotnie poddawane późniejszej rozbudowie i modernizacji. W roku 1760 biskup Wacław Hieronim Sierakowski erygował drugie w diecezji Seminarium duchowne w Brzozowie, działające przez dwadzieścia trzy lata od 1760 do 1783 roku¹⁷. Oba seminaria były prowadzone przez Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo. Powierzenie misjonarzom prowadzenia seminarium duchownego było powszechną ówczesną praktyką w Polsce, z poparciem Stolicy Apostolskiej. Program studiów układano według wskazań Soboru Trydenckiego dostosowując do realiów diecezjalnych w Przemyślu i Brzozowie. Prefekt studiów układał program zajęć na poszczególne trzy lata studiów. Misjonarze kładli nacisk na praktyczne przygotowanie kandydatów do kapłaństwa, kształtowali ich duchowość oraz szacunek i posłuszeństwo biskupowi. Zapewne w seminariach diecezji przemyskiej podobnie jak w innych placówkach, misjonarze prowadzili półtoragodzinne wykłady przez cztery dni w ciągu tygodnia, kładąc nacisk na teologię moralną, teologię pastoralną i sakramentologię. Zajęcia odbywały się po łacinie. Wykłady miały miejsce przed

¹⁶ Por. *Nauczanie uniwersyteckie w świetle przywileju fundacyjnego Kazimierza Wielkiego*, w: *Krakowskie studia z historii państwa i prawa*, t. 2, red. W. Uruszczak, D. Malec, Kraków 2008, s. 67.

¹⁷ Por. J. Zubka, *Nauka prawa kanonicznego w Polsce w XIII i XIX wieku*, Aleksy Petrani, Lublin 1961. *Recenzja*, „Prawo Kanoniczne” 9(1966), s. 384.

południem, a poprzedzono je godzinnym przygotowaniem. Codziennie trzy i pół godziny trwało studium prywatne¹⁸. W seminarium duchownym prowadzonym przez Księży Misjonarzy w Przemyślu i w Brzozowie zajęcia z prawa kanonicznego były łączone z zajęciami z teologii moralnej i historii Kościoła. Praktyka ta była powszechna w Polsce. Z czasem w poszczególnych seminarium duchownych wyodrębniano prawo kanoniczne jako oddzielny przedmiot¹⁹. W ramach zajęć omawiano: cenzury, trybunały i kongregacje Stolicy Apostolskiej, proces sporny i karny, prowadzenie kancelarii parafialnej, a także elementy prawa polskiego²⁰. Seminarium w Przemyślu i Brzozowie uległo kasacji przez władze austriackie w 1783 roku. Odtąd przygotowanie do kapłaństwa kleryków diecezji przemyskiej odbywało się w Seminarium Generalnym we Lwowie, a formacja prowadzona była w duchu józefińskim.

Odpowiadając na prośby biskupa przemyskiego Antoniego Gołaszewskiego, władze austriackie w 1792 roku wydały pozwolenie na ponowne otwarcie Seminarium Duchownego w Przemyślu. Jego działalność wzorowana na uniwersyteckich wydziałach teologicznych rozpoczęła się dopiero po dwudziestu siedmiu latach w 1819 roku²¹. Wznowiona działalność seminarium duchownego w Przemyślu, kierowana przez księży diecezjalnych przemyskich, opierała się na formacji seminaryjnej i zajęciach naukowych w powołanym Instytucie Teologicznym. Na wzór wydziałów teologicznych powołano katedry dla poszczególnych przedmiotów. Pierwszym wykładowcą prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym przy seminarium duchownym w Przemyślu został ks. Józef Sulikowski. Językiem wykładowym i egzaminacyjnym do 1936 roku była łacina.

Projekt Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 1821 roku, złożonej z biskupów i duchownych przewidywał czteroletni program nauki w seminarium duchownych. Projekt ten przewidywał trzy godziny tygodniowo zajęć z prawa kanonicznego. Program ten po krytycznej ocenie wykładowców i biskupów diecezji został odrzucony i nie realizowano go w Instytucie Teologicznym w Przemyślu. W tym czasie wykłady z prawa kanonicznego w innych seminarium duchownych prowadzono w wymiarze pięciu godzin tygodniowo na trzecim – ostatnim roku studiów.

Kolejny projekt z 1836 roku przewidywał pięć lat studiów seminaryjnych, natomiast po II wojnie światowej wprowadzono sześć lat studiów kleryckich. Projekt rządowy z 1821 roku planował po dwie godziny prawa kanonicznego na ostatnim roku studiów, zaś projekt z 1836 roku planował dodatkowo po trzy godziny prawa kościelnego na kursie III i IV. Prawo kanoniczne wykładano ko-

¹⁸ Por. J. Dukała, *Szkola księży misjonarzy*, w: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce. Tom 2: Od odrodzenia do oświecenia. Część 2: Teologia neoscholastyczna i jej rozwój w akademiach i szkołach zakonnych*, Lublin 1975, s. 109-126.

¹⁹ Por. A. Petrani, *Nauka prawa kanonicznego w Polsce w XVIII i XIX w.*, dz. cyt., s. 51-62, 116-119.

²⁰ Por. J. Dukała, *Szkola księży misjonarzy*, dz. cyt., s. 141.

²¹ Por. *Wyższe Seminarium Duchowne w Przemyślu. Historia. W skrócie*, <http://wsd.przemyska.pl/o-seminarium/historia/po-krotce/> (dostęp: 27.07.2016).

lejno po filozofii, apologetyce, teologii fundamentalnej, socjologii i historii Kościoła, czyli na ostatnich kursach studiów. Gdy w 1882 roku dodano szósty rok studiów, wówczas prawo kanoniczne wykładano na ostatnich czterech latach: na roku III – dwie godziny tygodniowo, IV – dwie godziny, V – dwie godziny i VI – dwie godziny w ciągu tygodnia zajęć. Ostatecznie przyjęto wykłady prawa kanonicznego na ostatnich trzech lat studiów po cztery godziny wykładowe w ciągu tygodnia zajęć. Wykładowcy prawa kanonicznego korzystali z podręczników²². Od 1862 roku powszechnymi w użyciu w przemyskim seminarium duchownym były podręczniki Simona Aichnera, Wincentego Graviny i Analekta Reiffenstuela, o czym świadczy duża liczba egzemplarzy zachowana w zbiorach biblioteki seminaryjnej i kapitulnej. Klerycy do nauki korzystali praktycznie tylko ze sporządzonych notatek w czasie wykładów, a od lat dwudziestych XX wieku roku z książki Ignacego Grabowskiego lub Franciszka Bączkowicza²³.

Podczas I wojny światowej w latach 1914-1915, przemyskie seminarium zostało zamknięte. Nie prowadzono formacji ani zajęć wykładowych. Klerycy rozjechali się do parafii, a wykładowcy prowadzili działalność duszpasterską.

W analizie tematu nauczania prawa kanonicznego w diecezjalnym seminarium przemyskim na uwagę zasługuje okres rządów biskupa Józefa Sebastiana Pelczara, który troszczył się o seminarium i zabiegał o dobre wykształcenie alumnów. Celem przygotowania i formacji przed seminarium założył Małe Seminarium, w którym kształcono gimnazjalistów. Zabiegał o środki materialne na utrzymanie seminarium od rządu, a także z terenu diecezji²⁴. Na stanowi-

²² Por. W. Pichler, *Summa jurisprudentiae sacre Universal seu Jus Canonicum secundum quinque Decretalium Gregorii Papae IX libros explicatum*, Inglostadii 1723; W. Pichler, *Jus canonicum practice explicatum seu decisiones casuum ad singulos Decretalium Gregorii Papae IX titulos et ad consuetum referendi modum accomodatae*, Inglostadii 1728 lub 1734; J.J.N. Pehema, *Praelectiones in Ecclesiasticum Universum*, Viennae 1791; G.V. Gravina, *Institutiones canonicae Cleri Poloni et Seminariorum commodo novissime reimpressae*, Varsoviae 1821; J.C. Ferrari, *Summa institutionum canonicarum*, t. 1-2, Genovae 1847 lub Parislis-Romae 1889 i 1894; J. Laurentius, *Institutiones iuris ecclesiastici, quas in usum scholarum scripsit*, Friburgi 1903 lub 1908 I 1914; S. Aichner, *Compendium Juris Ecclesiastici: cum singulari attentione ad leges particulares : VI conventionis XVIIva Augusti 1855 cum sede apostolica inite Imperio Austriaco vigentes*, Brixinae 1862; S. Aichner, *Compendium iuris ecclesiastici ad usum cleri*, Brixinae 1915; A. Reiffenstuel, *Jus canonicum universum clara methodo juxta titulos quinque librorum decretalium : In quaestiones distributum solidisque responsionibus et obiectionum solutionibus dilucidatum una cum tractatu de regulis iuris*. Tomus I-V, Monachii 1700-1714; I. Grabowski, *Prawo kanoniczne według nowego Kodeksu*, Lwów 1927; F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1-3, Kraków 1923 lub 1932 i Opole 1957. Wszystkie powyższe podręczniki są na stanie Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego i Biblioteki Kapituły Metropolitalnej, a ich liczne egzemplarze każdego tytułu świadczą, że były podstawą nauczania i studiowania prawa kanonicznego w Przemyślu.

²³ Por. W. Wójcik, *Nauczanie prawa kanonicznego w seminarium duchownym w Sandomierzu (1820-1970)*, dz. cyt., s. 102-110.

²⁴ Por. S. Krzywiński, *Działalność duszpasterska św. Józefa Sebastiana Pelczara biskupa przemyskiego w latach 1899-1924*, Przemyśl 2003, s. 60-61.

ska wykładowców powoływał świątłych i świętych kapłanów, młodych i ambitnych naukowców po studiach w Rzymie, Wiedniu czy Innsbrucku²⁵. Dobrych wykładowców cenił i zatrzymywał w diecezji. Biskupom diecezji polskich w 28 sierpnia 1918 roku w Gnieźnie, a rektorom wyższych seminariów duchownych w czasie zjazdu w dniach 8-9 października 1919 roku, wskazywał potrzebę dobrego urządzenia seminarium duchownego od strony naukowej, ascetycznej, towarzyskiej i higienicznej²⁶. Już na początku swego urzędowania biskupiego w przeprowadzonych konferencjach z profesorami i przełożonymi seminarium (6, 14 i 16 października 1902), polecił reorganizację studiów obejmującej wykładane przedmioty, co do treści i metody wykładu. Wskazał, aby wykłady z prawa kanonicznego obejmowały wszystkie działy prawa, zalecił większy nacisk na stronę praktyczną i przygotowanie do pracy duszpasterskiej. Nakazał prowadzić seminaria naukowe, sprowadzał książki do biblioteki seminaryjnej, wykładowcom zalecał pracę naukową, wprowadził nowe przedmioty, promował naukę języków starożytnych i obcych nowożytnych. Bezskutecznie zabiegał w rządzie o utworzenie odrębnej katedry prawa kanonicznego, aby wykladać je obszerniej, z uwzględnieniem prawa cywilnego austriackiego. Planując pięcioletni cykl studiów na kursie czwartym i piątym przewidywał po cztery godziny prawa kanonicznego.

Na synodzie diecezjalnym z 1902 roku biskup Pelczar nowatorsko zreformował ustawy seminarium duchownego²⁷. Nauka prawa kanonicznego była wiodącym przedmiotem. Zajęcia prowadzono zgodnie z wytycznymi Stolicy Apostolskiej²⁸. Od 1918 roku bazowano na *Corpus Iuris Canonici*²⁹, normy analizowano w oparciu o ich genezę, a poszczególne kanony komentowano³⁰.

Wykładowcy prawa kanonicznego w przemyskim seminarium duchownym włączali się w pracę Związku Zakładów Teologicznych w Polsce. Kapłan diecezji przemyskiej ks. Jan Kwolek był współzałożycielem tej organizacji. Podczas II Zjazdu w Lublinie (3-5 lipca 1921) jako wybitny prawnik i kanonista przedstawił projekt Regulaminu Sekcji mających działać przy Związku.

²⁵ Por. J. S. Pelczar, *Urządzenie Seminariów Duchownych w Polsce*, Przemysł 1919, s. 19.

²⁶ Por. tamże.

²⁷ Por. tamże, s. 13-22; S. Krzywiński, *Działalność duszpasterska św. Józefa Sebastiana Pelczara biskupa przemyskiego w latach 1899-1924*, dz. cyt., s. 62-66.

²⁸ Por. Kongregacja Seminariów i Uniwersytetów, *De novo iuris canonici Codice in scholis proponendo* z 7.08.1917 r., AAS 9(1917), s. 439; Kongregacja Seminariów i Uniwersytetów, *Decretum de experimentis ad gradus in iure canonico assequendos* z 31.10.1918 r., AAS 11 (1919), s. 19; Pius XI, Konstytucja apostolska *Deus scientiarum Dominus* z 24.05.1931 r., AAS 23(1931), s. 241-262.

²⁹ Por. *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 9 II(1917), s. 3-521, [dalej CIC].

³⁰ Por. R. Sobański, *Prawo kanoniczne na tle trendów antyjurystycznych*, „Collectanea Theologica” 4(1973), s. 37-40; W. Wójcik, *Wytyczne w nauczaniu prawa kanonicznego kandydatów do kapłaństwa*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 23(1976), z. 5, s. 11; E. Szafrowski, *Formacja kanoniczna alumnów seminarium duchownego*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 4-5 (1977), s. 195-198; J. Grzęlikowski, *Nauczanie prawa kanonicznego*, dz. cyt., s. 318.

Został wybrany przewodniczącym sekcji prawno-kanonicznej. W czasie tego zjazdu wygłosił referat „Zakres i metoda nauki prawa kanonicznego w seminariach duchownych”. Podczas IV zjazdu Związku w Kielcach (20-22 kwietnia 1927), zachęcał do propagowania prac Związku w krajowych i zagranicznych naukowych czasopismach teologicznych i katolickich. Wskazywał potrzebę właściwej metody nauczania prawa kanonicznego w seminariach duchownych, co wykazał w referacie „Organizacja studiów filozoficzno-teologicznych przy seminariach duchownych byłego zaboru austriackiego”. Trzeba podkreślić, że otrzymał propozycję objęcia katedry prawa kanonicznego na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, jednak ze względu na odmowę biskupa Józefa Sebastiana Pelczara nie przyjął tej oferty³¹.

Od 1935 roku wykłady prawa kanonicznego poszerzono o prawo Kościołów Wschodnich. W czasie II wojny światowej ze względu na działania wojenne, biskup Franciszek Barda przeniósł seminarium do willi „Anatolówka” w Brzozowie. Tutaj odbywała się formacja i zajęcia wykładowe. Po wojnie seminarium duchowne powróciło do Przemyśla. W tym czasie wykłady z prawa kanonicznego prowadził ks. dr Jan Kwolek.

W okresie posoborowym po ukazaniu się wytycznych Stolicy Apostolskiej nastąpiła reorganizacja nauczania prawa kanonicznego³². Zalecono nauczanie prawa kanonicznego w ścisłym związku z teologią³³. Rangę i kształt wykładów z prawa kanonicznego określiła konstytucja apostolska *Sapientia Christiana*, wskazania teologicznej formacji seminarzystów i adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*³⁴. Nowy *Kodeks Prawa Kanonicznego* podkreślił³⁵, że prawo kanoniczne powinno być nauczane w seminarium duchownym jako oddzielny przedmiot wykładowy (kan. 252 § 2 KPK), przez osobnego wykładowcę (kan. 253 § 2 KPK), posiadającego odpowiednie przygotowanie naukowe (kan. 253 § 1 KPK). Zasady formacji seminarzystów (Komisja ds. Seminariów Duchownych KEP, *Ratio studiorum fundamentalis* z 1967 r.; Komisja ds. Seminariów Duchownych KEP, *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia* z 1977 r.; Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*

³¹ Por. T. Pudłocki, *Ksiądz doktor Kwolek*, „Rocznik Gimnazjalny” 3(1998), s. 151-155.

³² Por. Sacra Congregatio pro Institutiones Catholica, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z 19.03.1970 r., AAS 62(1970), s. 321-384; Sacra Congregatio pro Institutiones Catholica, *Lettera circularis de doctrina iuris canonici candidatis ad sacerdotium tradenda*, „Communicationes” 7(1975), s. 12-17.

³³ Por. W. Wójcik, *Wytyczne w nauczaniu prawa kanonicznego kandydatów do kapłaństwa*, dz. cyt., s. 15.

³⁴ Por. Jan Paweł II, Konstytucja apostolska *Sapientia Christiana* 14.04.1979 r., AAS 71(1979), s. 469-521; Kongregacja ds. Nauczania Katolickiego, *Teologiczna formacja przyszłych kapłanów*, w: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, t. 12, z. 2, Warszawa 1983, s. 117-218; Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* z 25.03.1992 r., AAS 86(1992), s. 657-804.

³⁵ Por. *Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli pp. II promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Warszawa 1984, [dalej KPK].

z 1999 r.) stanowią, że nauczanie prawa kanonicznego w seminariach duchownych powinno się odbywać przez cztery ostatnie lata studiów.

Wykładowcy prawa kanonicznego

Aby ukazać nauczanie prawa kanonicznego należy zaprezentować tych, którzy byli wykładowcami tego przedmiotu. W opracowaniu sporządzono listę dwudziestu czterech wykładowców, którzy od 1819 roku wykładali prawo kanoniczne w Wyższym Seminarium Duchownym w Przemyślu. Po specjalistycznych studiach, dobrze wykształceni pełnili funkcje docenta i wykładowcy, a najczęściej określano ich tytułem profesora seminarium. Na przestrzeni lat wykształcili pokolenia kapłanów, którzy zdobytą wiedzę wprowadzali w praktykę życia na terenie diecezji. Wykaz poszczególnych wykładowców wzbogacono faktami z ich życia, które dają pełny obraz danej osoby.

- ks. Józef Sulikowski

Na początku XIX wieku wykładowcą prawa kanonicznego w Seminarium Duchownym w Przemyślu był ks. Józef Sulikowski (1796-1875). Przez siedemnaście lat akademickich, od 1819 do 1836 roku, prowadził zajęcia z prawa kanonicznego. Jednak w styczniu 1836 roku decyzją rządu został odsunięty od prowadzonych wykładów z historii i prawa kanonicznego³⁶. W zachowanym wykazie wykładowców przemyskiego seminarium duchownego jest pierwszym pedagogiem prowadzącym zajęcia z kanonistyki³⁷.

- ks. Adam Bielecki

W styczniu 1836 roku biskup diecezjalny powierzył prowadzenie zajęć historii i prawa kanonicznego działaczowi patriotycznemu ks. Adamowi Bieleckiemu (1811-1859), herbu „Janina”. Po święceniach kapłańskich w 1834 roku, przez kolejny rok uzupełniał wykształcenie teologiczne w Wiedniu, skąd został wezwany do posługi prefekta w seminarium. Wiedza i dar wymowy oraz umiłowanie historii Ojczyzny i Kościoła sprawiały, że jego wykłady były na wysokim poziomie, dlatego też rząd dekretem gubernialnym z 29 lipca 1836 roku nakazał usunięcie wykładowcy. Do maja 1837 roku posługiwał jako ojciec duchowny w Przeworsku, gdzie rząd znów zażądał jego usunięcia. Władza świecka nie wyraziła też zgody, by został wikariuszem katedralnym. Mianowano go wikariuszem w Stobiernej, a następnie duszpasterzem filii w Borku (1839) i Chłopicach (1840), zaś 7 kwietnia 1841 roku został proboszczem w Haczowie. Za działalność patriotyczną, po trzech miesiącach został aresztowany, skazany na karę śmierci, ułaskawiony, pozbawiony probostwa, osadzony u reformatów w Bieczu, a od 1847 roku u kapucynów w Rozwadowie. Zwoł-

³⁶ Por. H. E. Wyczawski, *Sulikowski Józef*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 4, Warszawa 1983, s. 223-224; R. Żmuda, *Dokumentacja działalności naukowej i dydaktycznej ks. prof. dra hab. Hieronima Eugeniusza Wyczawskiego OFM za lata 1947-1992*, Kalwaria Zebrzydowska 1993, s. 51.

³⁷ Por. Wykaz ten jest umieszczony na kilku tablicach w budynku Wyższego Seminarium Duchownego w Przemyślu.

niono go w lutym 1848 roku. 2 lipca 1948 roku został proboszczem w Rymanowie, gdzie zmarł 18 kwietnia 1859 roku³⁸. Zapewne ze względu sytuację polityczną i na krótki okres prowadzenia zajęć, nie umieszczono go w wykazie wykładowców seminarium duchownego w Przemyślu.

- ks. Teofil Witoszyński

Od 1836 do 1839 roku wykłady z prawa kanonicznego prowadził ks. Teofil Witoszyński (1803-1876). Wyświęcony na kapłana w 1828 roku, późniejszy kanonik kapitulny, a na urzędzie proboszcz Dynowa w latach 1847-1874. Zmarł 25 lutego 1876 roku³⁹.

- ks. Franciszek Nowicki

Przez dwadzieścia dwa lata prawo kanoniczne w seminarium wykładał ks. Franciszek Nowicki (1839-1851). Widnieje, jako pierwszy w spisie proboszczów diecezjalnych (po wcześniejszych pięciu proboszczach z Zakonu Bożogrobców) parafii Leżajsk – Fara⁴⁰.

- ks. Juliusz de Nowina Paszyński

Ks. Juliusz de Nowina Paszyński przez kolejne dwadzieścia dwa lata wykładał prawo kanoniczne (1851-1873) i historię (1851-1883)⁴¹. Urodził się 24 czerwca 1820 roku w Przemyślu. Uczył się w gimnazjum w Lwowie. Teologię studiował w Wiedniu. Święcenia kapłańskie otrzymał 1 września 1842 roku. Jako wikariusz pracował w Rzepienniku, Gorlicach i Jaśle. Doktorat z teologii sfinalizował w Wiedniu 16 lipca 1851 roku. W 1872 roku został prałatem papieskim. Tytuł honorowego obywatela miasta Przemyśla otrzymał w 1873 roku. Po zakończeniu pracy w seminarium był proboszczem i dziekanem w Jaśle (1883-1886)⁴². Wyróżniony jako kanonik honorowy (1885), gremialny (1886), a następnie scholastyk (1895) przemyskiej kapituły katedralnej. Autor opracowań naukowych. Zmarł 29 października 1897 w Przemyślu i został pochowany na cmentarzu przemyskim (Kwatera 10A, Rząd 3, Nr grobu 21)⁴³.

³⁸ Por. J. Kwolek, *Ks. Adam Bielecki*, w: *Polski słownik bibliograficzny*, t. 2, 1936, Beyzym Jan - Brownsford Marja, Kraków 1936, s. 40.

³⁹ Por. *1050 rocznica chrztu Polski*, „Dynowinka” 13(2015), s. 14; Wynik wyborów do Rad powiatowych, „Gazeta Lwowska” 92(1874), s. 1.

⁴⁰ Por. *Osoby duchowne z Leżajska i okolic*, <http://www.pddm.kultura.lezajsk.pl/index.php/galeria/66-osoby-z-lezajska-i-okolic/osoby-duchowne-z-lezajska-i-okolic> (dostęp: 27.07.2016).

⁴¹ Por. M. A. Różański, *Rozmowy z błogosławionym Bronisławem Markiewiczem*, dostęp online: *Wywiad z Markiewiczem IV*, <http://www.michalici.pl/node/458> (dostęp: 27.07.2016); Z. Pałka, *Ks. Leon Pastor (1846-1912)*, „Rocznik Kolbuszowski” 11(2011), s. 98.

⁴² Por. *Paszyński Juliusz*, w: *Encyklopedia Jasła*, <http://www.encyklopediajasla.pl/o-encyklopedii/indeks-hasel/indeks-hasel-p/> (dostęp: 27.07.2016).

⁴³ Por. *Polak Patryota*, t. 2-4, Warszawa 1875, Nakładem Towarzystwa [w Drukarni P. Dufour, Konsyliarza Nadwornego, J.K.M. i Dyrektora Drukarni Korpusu Kadetów], <http://bsdprz.one.pl/cgi-bin/koha/opac-MARCdetail.pl?biblionumber=64206> (dostęp 27.07.2016); „Echo Przemyskie” 85(1897), (24 października 1897); *Juliusz Paszyński*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Juliusz_Paszy%C5%84ski (dostęp: 27.07.2016).

- ks. Józef Sebastian Pelczar

Od 1873 do 1877 roku bezpośrednio po powrocie do kraju ze studiów w Rzymie wykłady z prawa kanonicznego podjął ks. Józef Sebastian Pelczar. Urodził się 17 stycznia 1842 roku w Korczynie. Naukę rozpoczął w rodzinnej wiosce, kontynuował w Rzeszowie, a maturę zdawał w Przemyślu. Po studiach w przemyskim seminarium duchownym pracował jako wikariusz w Samborze. W latach 1866-1868 studiował w Collegium Romanum i w Instytucie św. Apolinarego w Rzymie. Po czterech latach wykładów z prawa kanonicznego w przemyskim seminarium duchownym, przez dwadzieścia dwa lata pracował jako profesor, dziekan wydziału i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1899 został biskupem pomocniczym diecezji przemyskiej, a po śmierci bp. Łukasza Soleckiego biskupem diecezjalnym. Przeprowadził trzy synody diecezjalne i pozostawił bogaty dorobek naukowy. Został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (2 maja 1923). Jan Paweł II ogłosił go błogosławionym i świętym⁴⁴.

- ks. Józef Pudło i ks. Jakub Federkiewicz

W latach 1877-1889 naukę prawa kanonicznego prowadzili: pochodzący z Korczyny ks. Józef Pudło i rymanowianin ks. Jakub Federkiewicz. Ks. infułat Federkiewicz urodził się 25 lipca 1852 roku w Rymanowie. Naukę rozpoczął w lokalnej szkole, gimnazjum ukończył w Rzeszowie, zaś seminarium w Przemyślu. Dnia 11 czerwca 1876 roku otrzymał święcenia kapłańskie. Po rocznej pracy na wikariacie w Pruchniku skierowano go do Wiednia na doktoranckie studia specjalistyczne. Gdy zwolniła się seminaryjna katedra historii i prawa kanonicznego, ze względu na wezwanie do Przemyśla przerwał studia. W sądzie biskupim pełnił zadania obrońcy węzła małżeńskiego. Został proboszczem katedralnym i dziekanem przemyskiej kapituły katedralnej. Zmarł 7 lipca 1926 roku⁴⁵.

- ks. Władysław Kochowski

Od początku XX wieku w seminarium występuje po dwóch wykładowców prawa kanonicznego. W 1901 roku decyzją biskupa Pelczara ks. Władysław Kochowski zostaje drugim wykładowcą prawa kanonicznego w seminarium. Ks. Kochowski urodził się w 1872 roku w Trześni. Po studiach seminaryjnych został wyświęcony na kapłana w 1895 roku. W uznaniu zasług włączono go do przemyskiej kapituły katedralnej, gdzie był kanonikiem gremialnym (1909).

- ks. Józef Zajchowski

Kolejnym wykładowcą prawa kanonicznego od 1889 do 1901 roku był ks. dr Józef Zajchowski. Urodził się w 1861 roku, zaś święcenia kapłańskie otrzymał w roku 1883. W seminarium przemyskim wykładał historię Kościoła i prawo kanoniczne. Gdy biskupem diecezjalnym został Józef Pelczar, prze-

⁴⁴ Por. *Józef Sebastian Pelczar*, https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Sebastian_Pelczar (dostęp: 27.07.2016).

⁴⁵ Por. P. Macnar, *Ks. infułat Jakub Federkiewicz*, <http://naszrymanow1.awardspace.com/nr65/ksinf.ht> (dostęp: 27.07.2016).

proceedził się do Lwowa, gdzie jako prepozyta wprowadzono go do lwowskiej kapituły katedralnej i obdarzono tytułem infulata. Był człowiekiem bardzo uzdolnionym, a jako praktyk uchodził za wytrawnego kanonistę⁴⁶.

- ks. Wojciech Tomaka

W latach 1906-1912 zajęcia z prawa kanonicznego prowadził ks. dr Wojciech Tomaka. Urodził się 27 lutego 1875 roku w Trzebowniku. Po ukończeniu gimnazjum w Rzeszowie i studiach w seminarium duchownym 8 czerwca 1899 otrzymał święcenia kapłańskie. Naukę kontynuował na Uniwersytecie Gregoriańskim, gdzie 22 czerwca 1901 roku uzyskał tytuł bakałarza w zakresie teologii dogmatycznej, w 1902 roku bakałarza i licencjata z prawa kanonicznego, a w 1903 roku obronił doktorat z prawa kanonicznego. Pracował jako wikariusz w Połomi i Łące, kapelan i sekretarz biskupa Józefa Pelczara, prefekt i wykładowca seminarium duchownego oraz oficjał sądu biskupiego. 25 listopada 1933 roku otrzymał nominację na biskupa pomocniczego diecezji przemyskiej. Od 1936 był członkiem Komisji Szkolnej Konferencji Episkopatu Polski oraz asystentem prymasa Augusta Hlonda w rokowaniach konkordatowych. Zmarł 6 lutego 1967 w Przemyślu. Postanowieniem prezydenta Ignacego Mościckiego „za zasługi na polu pracy społecznej” został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski⁴⁷.

- ks. Teofil Chciuk

Ks. dr Teofil Chciuk przez sześć lat prowadził wykłady z prawa kanonicznego (1912-1918). Urodził się w 1875 roku w Zbydniowie. Wyświęcony na kapłana w 1899 roku w Przemyślu. Studia specjalistyczne odbył w Rzymie. Był notariuszem, a następnie kanclerzem kancelarii biskupiej⁴⁸.

- ks. Jan Kwolek

Przez czterdzieści lat (1918-1958) seminaryjnym nauczycielem prawa kanonicznego był ks. dr Jan Kwolek. Obok prawa kanonicznego wykładał historię Kościoła i sztukę kościelną (1934-1939, 1949-1953). Urodził się 13 grudnia 1885 roku w Kraczkowej. W zakresie gimnazjum i szkoły maturalnej kształcił się w Rzeszowie, po czym rozpoczął studia z filozofii na Uniwersytecie Lwowskim (1904-1906), które przerwał i wstąpił do seminarium duchownego w Przemyślu. Wyświęcony 29 czerwca 1910 roku, pracował jako wikariusz i administrator w Cieklinie, a następnie w jako wikariusz w Dobromilu.

⁴⁶ Por. *Schemat. Archidiec. Leopoliensis ritus latini 1932*, Leopoli 1932, s. 12; H. E. Wyczawski, *Ks. Mieczysław Lisiński: ojciec ubogich 1877-1957*, „Collectanea Theologica” 57/2(1987), s. 13.

⁴⁷ Por. W. Kret, *Ksiądz biskup Wojciech Tomaka (1875-1967) – Patron Szkoły Podstawowej w Trzebowniku*, Trzebowniko 2001; K. Krasowski, *Biskupi katolicycy II Rzeczypospolitej. Słownik biograficzny*, Poznań 1996, s. 240-241; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 449; R. Bereś, *Życie i praca ks. biskupa Wojciecha Tomaki*, <http://www.naszetrzebowniko.wist.com.pl/index.php?action=54> (dostęp: 27.07.2016).

⁴⁸ Por. T. Grzywna, *Okruchy historii. Diecezja przemyska przed stu laty (w r. 1912)*, „Góra Przemienienia” 31(2012), s. 9 (8-9); *Schematismus pro a. D. 1913*, s. 23.

Dwa lata studiował na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie (1912-1914), gdzie 14 lipca 1914 roku uzyskał doktorat. W czasie wojny pisał historię rodzinnej wioski (1914-1915), a następnie został katechetą w gimnazjum Przemysłu (1915-1918). Był notariuszem i sędzią (1915-1924), a także oficjałem sądu biskupiego (1934), prefektem seminarium duchownego (1916-1917), wicekanclerzem (1918-1933) oraz kanclerzem kurii biskupiej (1933-1934), dyrektorem archiwum diecezjalnego (1918-1955), wykładowcą prawa kanonicznego (1918-1958). Był cenionym kanonistą i dlatego biskup Pelczar nie zgodził się na oferowaną mu propozycję objęcia katedry prawa kanonicznego na Uniwersytecie w Poznaniu. Jest współautorem haseł Polskiego Słownika Bibliograficznego, autorem licznych i cennych opracowań naukowych. Obdarzony został godnością podkomorzego papieża Piusa XI (1931) i kanonika gremialnego (1932). Zmarł 20 maja 1958 roku⁴⁹.

- ks. Jan Grochowski

W czasie wojny rektorem seminarium i wykładowcą prawa kanonicznego był ks. prałat Jan Grochowski. Zasadniczo wykładał teologię moralną, ale także prawo kanoniczne, historię Kościoła, liturgikę i śpiew liturgiczny. Przez cztery lata był wykładowcą prawa kanonicznego (1940-1944). Był dobrym wykładowcą, gdyż posiadał głęboką wiedzę i umiejętność przekazywania jej słuchaczom. Gdy 27 listopada 1944 roku został zwolniony z pracy w seminarium, wyjechał do Krościenka Wyżnego. W 1951 roku został wikariuszem katedralnym, jednak ze względu na aktywną działalność z dziećmi i młodzieżą oraz patriotyczne kazania, władze komunistyczne nakazały mu opuścić Przemyśl. Pomagał w parafii Ślężaki. Po powrocie do Przemyśla pracował w sądzie biskupim jako obrońca wężła i przez długie lata układał *Directorium*⁵⁰.

- ks. Stanisław Jakiel

Przez dwa lata ks. dr Stanisław Jakiel obok teologii moralnej, homiletyki i teologii pastoralnej wykładał prawo kanoniczne o cenzurach (1944-1946). Urodził się 12 kwietnia 1910 roku w Jaćmierzu. Uczył się w Sanoku, tokiem indywidualnym prywatnie w domu, następnie w Brzozowie i Przemyślu. Po maturze w 1929 roku rozpoczął studia w seminarium duchownym w Przemyślu, które kontynuował na uniwersytecie jezuickim Canisianum w Innsbrucku (1931-1934), a po nich 26 lipca 1934 roku otrzymał święcenia kapłańskie. W rok później sfinalizował doktorat z teologii. Był wikariuszem w Rzeszowie i Przemyślu, kapelanem biskupa Franciszka Bardy i notariuszem kurii biskupiej, katechetą przemyskiego gimnazjum kupieckiego, kapelanem siostr i duszpaste-rzem w Maćkowicach, wikariuszem w Jarosławiu, a w 1943 administratorem parafii NMP Nieustającej Pomocy w Przemyślu. W 1944 roku został rektorem Niższego Seminarium Duchownego, następnie prokuratorem, wicerektorem

⁴⁹ Por. T. Pudłocki, *Ksiądz doktor Kwolek*, dz. cyt., s. 151-155; *Elenchus Cleri pro a. D. 1919*, s. 11.

⁵⁰ Por. S. Burczyk, *Ks. prałat Jan Grochowski. Wspomnienie ucznia i współpracownika*, „Niedziela – Edycja Przemyska” 5(2003), s. IV.

i od 1953 roku rektorem w Wyższym Seminarium Duchownym. 3 czerwca 1957 roku został mianowany biskupem pomocniczym diecezji przemyskiej. Przez dwa lata był oficjałem sądu biskupiego (1958-1960). Zmarł 23 marca 1983 roku podczas odprawianej Mszy świętej w kaplicy seminaryjnej⁵¹.

- ks. Bolesław Taborski

Ks. mgr lic. Bolesław Taborski w seminarium duchownym wykładał prawo kanoniczne i liturgikę (1955-1963). Urodził się 18 października 1917 roku w Jarosławiu. Po nauce w Przeworsku i Jarosławiu wstąpił do seminarium duchownego w Przemyślu (1935-1938), które kończył na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie (1939), po czym został wyświęcony na kapłana w Przemyślu. Pracował jako wikariusz w Sądowej Wiszni (1939-1945), Frysztaku (1945-1947) oraz Rzeszowie – Fara (1950). Posługiwał też w Tarnobrzegu (1950-1951). Studia specjalistyczne kontynuował w Lublinie (1947-1950 – tytuł: magister licencjat). Następnie pracował jako notariusz w kurii biskupiej (1951-1958), notariusz sądu biskupiego (1952-53), obrońca węzła małżeńskiego (1953-1958), wiceoficjał (1958-1960) oraz oficjał (1960-1972). Angażował się w prace synodu w 1955 roku. Uczestniczył w procesach beatyfikacyjnych Józefa Pelczara i Jana Balickiego. 31 października 1963 roku został mianowany biskupem pomocniczym. Zmarł 18 listopada 2004 roku Przemyślu⁵².

- ks. Stanisław Górecki

Ważnym nauczycielem prawa kanonicznego i kanonistą diecezji przemyskiej był ks. dr Stanisław Górecki. W seminarium wykładał prawo kanoniczne i wyznaniowe przez dwadzieścia dwa lata (1963-1985). Urodził się 4 sierpnia 1909 roku w Wiązownicy. Do gimnazjum uczęszczał w Jarosławiu. Studia prawnicze ukończył w Lwowie na Uniwersytecie Jana Kazimierza i pracował w sądownictwie. Mając trzydzieści pięć lat wstąpił do seminarium duchownego i 19 czerwca 1949 roku został wyświęcony na kapłana. „Zmienił togę sędziowską na ornat kapłański”. Po dwóch miesiącach pracy w Sieteszy został skierowany na studia do Lublina. W 1952 roku otrzymał doktorat z prawa kanonicznego. Jako wikariusz pracował w Jasionowie i w Łańcucie. Był cenionym spowiednikiem i kaznodzieją, wspaniałym wykładowcą prawa kanonicznego, ojcem duchownym (1956-1963) i wicerektorem seminarium duchownego (1963-1972), sędzią, wiceoficjałem i oficjałem w sądzie biskupim, uczestniczył

⁵¹ Por. G. Delmanowicz, *Bp Stanisław Jakiel*, <http://przemyska.pl/ks-bp-stanislaw-jakiel/> (dostęp: 27.07.2016); *Stanisław Jakiel*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Jakiel (dostęp: 27.07.2016); P. Nitecki: *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 1965-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 161-162; S. Bartmiński, *Przemyscy księża Rocznik 1959*, Krasiczyn 2013, s. 38.

⁵² Por. K. R. Prokop, *Biskupi Kościoła katolickiego w III Rzeczypospolitej*, Kraków 1998, s. 148-149; Z. Garczyńska, *Biskup Bolesław Taborski odznaczony Odznaką Honorową Sybiraka*, „Niedziela – Edycja Przemyska” 14(2003); G. Delmanowicz, *Ks. biskup Bolesław Łukasz Taborski*, <http://archiwalna.przemyska.pl/duszp/start.php?go=zmarli&id=153> (dostęp: 27.07.2016); G. Polak, *Kto jest kim w Kościele*, Warszawa 1999, s. 375-376; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 1965-1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 443.

w procesach beatyfikacyjnych Leonii Nastał i Anny Jenke. Zmarł 7 maja 1996 roku w Przemyślu⁵³.

- ks. Edward Prędko

Od 1988 do 1991 roku seminaryjne wykłady z prawa kanonicznego prowadził także ks. dr Edward Prędko. W rodzinnych Bratkowicach rozpoczął naukę, którą kontynuował w gimnazjum w Rzeszowie. Wstąpił do seminarium duchownego w Przemyślu i 10 maja 1956 roku otrzymał święcenia kapłańskie. Przez dwa lata był wikariuszem w Pruchniku, a następnie został skierowany na studia do Lublina, które 26 lutego 1963 roku uwieńczył doktoratem z prawa kanonicznego na podstawie dysertacji: „Przynależność do stowarzyszeń wrogich Kościołowi i prawowitej władzy państwowej jako przestępstwo w prawie kanonicznym”. Był wikariuszem w parafii Przemyśl – Błonie, Dobrzechów i Przeworsk Fara. Mianowano go notariuszem sądu biskupiego, następnie kurii biskupiej. Odbył roczne studium w Rocie Rzymskiej (1974-1975). Przez siedem lat pracował jako proboszcz parafii katedralnej. Ks. prałat Prędko zmarł 14 lutego 1994 roku w Przemyślu, a pogrzebany jest w Słocinie⁵⁴.

- ks. Eugeniusz Popowicz

Wyższe Seminarium Duchowne w Przemyślu było miejscem edukacji dla alumnów spoza diecezji przemyskiej. Do roku 1992 w seminarium przemyskim kształcili się klerycy z administracji kościelnej w Lubaczowie, aż do reorganizacji struktur diecezji polskich i powstania diecezji zamojsko-lubaczowskiej. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku, na zajęcia naukowe przychodzili też klerycy z Zakonu Bazylianów. Jednym z przedmiotów jaki był wykładany było prawo kanoniczne Kościołów Wschodnich z szczególnym uwzględnieniem ich obrządku. Zajęcia te prowadził ks. dr Eugeniusz Popowicz⁵⁵. Urodził się 12 października 1961 roku w Człuchowie. Wyższe Seminarium Duchowne ukończył w Lublinie. Święcenia kapłańskie przyjął z posługi abpa Myrosława Marusyna (1986). Studiował na Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie, gdzie otrzymał tytuł doktora prawa kanonicznego (1993). Pracował jako wikariusz w Elblągu i Pasłęku (1986-1988), a jako proboszcz w Górowie Iławieckim i Lelkowie (1995-1996). Był oficjałem Sądu Metropolitalnego w Lwowie (1993-1995), wikariuszem biskupim (1995-1996), proboszczem parafii archikatedralnej w Przemyślu i wikariuszem generalnym Archidiecezji Przemysko-Warszawskiej (1996-2015). Prowadził wykłady w Seminarium Duchownym

⁵³ Por. G. Delmanowicz, *Ks. Stanisław Górecki 1909-1996*, <http://przemyska.pl/ks-stanislaw-gorecki/> (dostęp: 28.07.2016); *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 1979*, Przemyśl 1979, s. 50.

⁵⁴ Por. G. Delmanowicz, *Ks. Edward Prędko*, <http://przemyska.pl/ks-edward-predki/> (dostęp: 27.07.2016); L. Fiejdasz, P. Stanisław, E. Szczot (red.), *Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Ludzie – Nauka – Struktura*, Lublin 2010, s. 175; *Schematyzm Diecezji Przemyskiej 1990. Terytorium – Duchowieństwo – Instytucje*, red. A. Klisko, Przemyśl 1991, s. 45.

⁵⁵ Por. *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2002*, red. J. Bar, W. Partyka, B. Rajnowski, Przemyśl 2002, s. 72-74.

i Akademii Teologicznej w Lwowie i Tarnopolu (1993-1995), a następnie w Seminarium Duchownym dla Ojców Bazylianów w Przemyślu (1996-2002). Kardynał Myroslaw Lubacziwski przyznał mu krzyż z ozdobami i tytuł protorejera (1995), zaś abp Jan Martyniak tytuł mitrata (1996). Papież Franciszek 4 listopada 2013 roku mianował go biskupem pomocniczym archidiecezji przemysko-warszawskiej, a w dwa lata później arcybiskupem metropolitą przemysko-warszawskim (2015)⁵⁶.

- ks. Roman Wawro z zespołem kanonistów

Drugim po ks. Kwolku najdłużej wykładającym prawo kanoniczne w seminarium przemyskim jest ks. dr Roman Wawro. Zajęcia te prowadzi od 1980 roku⁵⁷. Przez rok wykładowcą prawa kanonicznego w seminarium przemyskim był również ks. mgr lic. Stanisław Czenczek (1979-1980), który pracuje jako wiceoficjał sądu biskupiego w Przemyślu. Wspólnie z ks. Wawro przez cztery lata wykłady z prawa kanonicznego miał ks. dr Zbigniew Głowacki (1992-1996), kapelan szpitala w Krośnie⁵⁸, a także ks. dr Józef Bar – oficjał sądu metropolitalnego⁵⁹. Aktualnie z ks. Wawro nauczanie prawa kanonicznego i wyznaniowego prowadzi ks. dr Jacek Żygała⁶⁰.

Podsumowanie

Nauczanie prawa kanonicznego w przemyskim seminarium duchownym od 1819 roku jest przedmiotem obowiązkowym. Wykształcenie kanonistyczne absolwentów seminarium duchownego stanowi ważny element w przygotowaniu do kapłaństwa. W trakcie nauki widoczny jest praktyczny wymiar wykładów i ćwiczeń, jak również egzaminów i seminariów.

Profesorami prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym w Przemyślu byli dobrze wykształceni specjaliści. W ich gronie mamy jednego świętego (Józefa Sebastiana Pelczara), jednego arcybiskupa metropolitę (Eugeniusza Popowicza z archidiecezji przemysko-warszawskiej), biskupa diecezjalnego (Józef Pelczara), trzech biskupów pomocniczych (Wojciecha Tomakę,

⁵⁶ Por. *Nowy metropolita grekokatolików*, <http://gosc.pl/doc/2805800.Nowy-metropolita-grekokatolikow> (dostęp: 27.07.2016); *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2002*, dz. cyt., s. 72-74.

⁵⁷ Por. *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej obrządku łacińskiego 1994*, red. J. Bar, W. Partyka, Przemyśl 1994, s. 47; *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 1997*, red. J. Bar, W. Partyka, B. Rajnowski, Przemyśl 1997, s. 43; *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 1999*, red. J. Bar, W. Partyka, B. Rajnowski, Przemyśl 1999, s. 61; *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2002*, dz. cyt., s. 72-74; *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2008*, red. B. Rajnowski, Przemyśl 2008, s. 63; *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2013*, red. B. Rajnowski, T. Dec, K. Kasperczyk, Przemyśl 2013, s. 61.

⁵⁸ Por. *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 1994*, dz. cyt., s. 46.

⁵⁹ Por. *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2002*, dz. cyt., s. 72-74; *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2008*, dz. cyt., s. 63; *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2013*, dz. cyt., s. 60.

⁶⁰ Por. *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2008*, dz. cyt., s. 64; *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2013*, dz. cyt., s. 61.

Stanisława Jakiela, Bolesława Taborskiego), hrabiego Adama Bieleckiego i Juliusza de Nowina Paszyńskiego, dwóch infulatów (Jakub Federkiewicz i Józef Zajchowski), a także szanowanych prałatów i kanoników. Niemal wszyscy wykładowcy posiadali tytuł doktora. Znaczna część z przemyskich kanonistów studiowała za granicą. Niektórzy byli cenionymi naukowcami (Józef Zajchowski, Wojciech Tomaka, Jan Kwolek, Eugeniusz Popowicz). Najdłużej kleryków w przemyskim seminarium duchownym kanonicznie kształtował ks. dr Jan Kwolek (40 lat) i aktualnie prowadzący wykłady ks. dr Roman Wawro (37 lat).

Zagadnienie nauczania prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym archidiecezji przemyskiej obrządku łacińskiego ze względu na złożoność wymaga wieloaspektowego spojrzenia. Niniejsze opracowanie, chociaż obszernie dotyka tematu, to jednak tylko sygnalizuje zagadnienie, które nie można uznać za wyczerpujące, gdyż wymaga dalszych badań, analiz i publikacji.

THE TEACHING OF CANON LAW AT THE SEMINARY IN PRZEMYŚL – THE OUTLINE OF THE PROBLEM

Summary

Seminary of the Latin rite in Przemyśl was erected in 1687 and entrusted to the Missionaries of St. Vincent de Paul, who led the formation and education of seminarians. Canon law was taught in the context of moral theology. After the dissolution of the seminar the students were educated in the General Seminary in Lviv. Re-opening of the seminar already under the care of diocesan priests took place in 1819. Since then the teaching of canon law were separate and the basic subject-oriented practice. Lectures commissioned educated and ambitious canonists, which subsequently presented in the article.

Key words: canon law, seminary, Przemyśl diocese of the Latin rite.